

Bojoval jsem u Varšavy

Helmut Nowak

Bojoval jsem u Varšavy

PRAHA 2004

Přeložil: **JIŘÍ NOVOTNÝ**

Helmuth Nowak: Bojoval jsem u Varšavy
Vydání první.
Copyright © 2001 by Helmuth Nowak
All rights reserved.

Vydalo nakladatelství Baronet a.s., Křížkova 16, Praha 8
v roce 2004 jako svou 934. publikaci.
Český překlad © 2004 Jiří Novotný.
Přebal a vazba © 2004 Ricardo a Baronet.
Ilustrace na přebalu © 2004 Karel Řepka.
Odpovědný redaktor Josef Týč.
Sazba a grafická úprava Ricardo, Přemyslovská 38, Praha 3.
Vytiskla Těšínská tiskárna, a.s., Štefánikova 2, Český Těšín.

Veškerá práva vyhrazena.
Tato kniha ani jakákoli její část nesmí být přetiskována, kopírována
či jiným způsobem rozšiřována bez výslovného povolení.

Název a logo BARONET® jsou ochranné známky zapsané
Úřadem průmyslového vlastnictví pod čísly zápisu 216133 a 216134.

ISBN 80-7214-711-0

BARONET
Praha 2004

Helmuth Nowak

Bojoval ísem u Varšavy

KAPITOLA 1

Z mlh kolem třetí největší evropské řeky Dněpru, šedivých a těžkých jako vojenská deka, z bláta rozčvachtaného do půlmetrové hloubky statisíci vojenskými holíkami a bagančaty, stovkami kol a housenkových pásů, z hučení letadel, rachocení pásových vozidel, dunivých i pištivých výbuchů se klubal ruský listopad roku 1943. Ať už nám budoucnost přinese cokoli, tento třiačtyřicátý rok dvacátého století zůstane ve slavných dějinách německé armády zapsán tím nejčernějším písmem.

Snadnost, s jakou jsme pokořili celou západní Evropu a náš drtivý nástup v Rusku, jenž těsně před dobytím Moskvy bohužel zastavily nevídané čtyřicetistupňové mrazy, vedly naše nejvyšší velení a především našeho neomylného Vůdce, „největšího válečníka všech dob“, k pošetilému názoru, že na světě neexistuje síla, která by nás dokázala zastavit; tak se stalo, že naši skvělou armádu rozporcovali jako býka na jatkách a pověřili ji úkoly po všech čertech.

Chtěli, abychom asi tak do tří týdnů, nanejvýš do měsíce dobyli celý známý svět. A na něco takového jsme ani při nejlepší vůli neměli dost sil.

Některé naše pěší, tankové a letecké divize hlídkovaly v Norsku, jiné v Holandsku a ve Francii a další zase honily partyzány v Jugoslávii a Řecku. Několik jiných se poflakovalo na bezvýznamných ostrovech ve Středozemním moři, dohlíželo na vzorné chování spojenců v Itálii, Maďarsku, Rumunsku a Bulharsku, nebo také vykonávalo policejní službu v polském Generalgouvernementu případně Českomoravském protektorátu.

Silný pancéřový sbor mrhal lidmi, tanky, municí a nedostatkovými pohonnými hmotami kdesi v Africe pod velením našeho nejuznávanějšího polního velitele a kdysi mého učitele taktiky maršála Erwina Rommela. Naše skvělá luftwaffe hlídkovala nad Evropou, po všech mořích v operačním dosahu pronásledovala spojenecké lodi, podporovala Rommelovy kousky v Africe, vytrvale se snažila poslat Británii na mořské dno a podle všeho ještě měla mít dost sil, aby před chrabrým wehrmachtem umetala cestičky nad nekonečnými dálavami Ruska.

Přes všechno tohle bezstarostné plýtvání zdroji představovaly naše síly v Rusku ještě pořád strašlivý válečný stroj přinejmenším na papíře – jenomže ještě žádný papír jaktěživ žádnou válku, ani docela mrňavou bitvu, nevyhrál. Ve skutečnosti jsme byli jako ten biblický Samson, chlap samý sval a šlacha, když mu však protřelá Filištínka Dalila ostříhala vlasy, měl sílu nanejvýš na to, aby se ohnal po dotěrném komárovi. Na to, aby ho rozplácl, mu už nezbývala energie.

Celá jedna skupina armád byla vázána na severu obléháním Leningradu, který za tolik námahy určitě nestál. Kdybychom na pouhé dva týdny stáhli všechny naše bombardéry z Ruska, Francie a Norska a srovnali to bolševické poutní místo se zemí, mohli jsme získat krátkou rovnou frontu, kterou by stačila bránit pětina sil, a možná jen sami naši stateční spojenci Finové.

Skupina Střed přešlapovala kolem připjatských močálů, rozlehlých jako Bavorsko, které nám zůstaly trčet v týlu jako zhnisaný vřed. Nikdy se nám je nepodařilo obsadit, dokonce jimi ani projít – wehrmacht byl v podstatě armádou chlapů z měst, kteří se v takovém prostředí nedokázali pohybovat. Nesvedli to dokonce ani naši vesničané, zvyklí na vzorně obdělávaná hospodářství, zato Ivanům tyto bažiny jako z prvohor dokonale vyhovovaly. Ukrývaly se jich tam možná desetitisíce a s oblibou nám vpadali do zad, bodli a zase se stáhli. Nezpůsobili nám tím sice žádné tragické škody, jenže

znáte to – milion mravenčích kousnutí postupně zlikviduje i středně velkého slona.

Další silná armáda, sedmnáctá, si užívala na Krymu; chlapi se tam opalovali, cachтали se v teplém moři a aby netrpěli nedostatkem pohybu, pohazovali si na písčiny plážích míčem. Proč, to věděl jen Vůdce, a nikdo se ho na to neodvážil zeptat.

Všechnu tu krvavou řezničinu dva a čtyřicátého a třiačtyřicátého roku tady v Rusku jsme tak museli oddřít my, hrdí příslušníci skupiny armád Jih. *Ověnčili jsme své válečné prapory slávou*, rozplývaly se noviny. Sláva je sice hezká věc, ale my jsme na tu slávu hynuli, kapali jsme po tisících jako mouchy. Abychom mohli vést motorizovanou válku, potřebovali jsme se zmocnit ruských naftových polí na Kavkazu. Tím bychom rudé dostali po roce války konečně na lopatky. Mohli jsme se topit v benzínu, zatímco jejich letadla a tanky by si už ani nevrzly.

Tento cíl pro nás představoval vrcholnou prioritu, otázku bytí a nebytí, proto se zdálo logické, že se na něj vrhneme všemi prostředky, jež dokážeme vyhrabat, i kdybychom měli všechny ostatní fronty v Rusku na nějaký čas zastavit, svěřit je jen svým kamarádům ve zbrani: Finům, Maďarům, Italům, Rumunům, Španělům, Chorvatům, Slovákům a všem ostatním, kteří naše křížové tažení proti bolševikům podporovali. Bohužel se však náš Vůdce žádnou logikou neřídil. Jeho intuice mu napověděla, že hloupí Rusové své naftové prameny vlastně ani bránit nebudou, protože nedovedou docenit jejich význam. Že prý jsme Rudé armádě pustili žilou natolik vydatně, že se na nějaký odpor, který by vůbec stál za řeč, ani nezmůže.

Generály, kteří si mysleli něco jiného, nakopal s rozběhem do zadku, poslal je do výslužby a ujal se velení jižního úseku fronty na dálku dvou tisíc kilometrů sám. Kdyby byl Vůdce fotbalovým trenérem, posílal by na hřiště jenom pět nebo šest hráčů, protože pětucet Němců přece musí na jakoukoli jedenáctku nějakých pololi-

dí nebo podlidí bohatě stačit. Protože velel armádám, udělal něco podobného, jen ve větším měřítku.

„Měl bych hnát celou skupinu armád proti poražené ruské chátře? Celý svět by se mi musel vysmát!“

A tak nás rozdělil a poslal šestou a čtvrtou tankovou armádu dobýt ještě i Stalingrad. Něco na tom svým způsobem bylo – kdyby v Německu existoval nějaký Hitlerstadt nebo Hitlerburg, naši nepřátelé by ho jistě taky bombardovali od rána do večera a v noci znovu, dokud by v něm nezůstal kámen na kameni. Jenže rozdělit fotbalové mužstvo, i kdyby nastokrát bylo nejlepší na světě, a poslat ho na dvě různá hřiště proti dvěma třeba jen podprůměrným soupeřům, to už nebyla ani hloupost, to byl zcela zaručený způsob, jak si místo jedné porážky spolehlivě zajistit dvě.

Neutržili jsme tak jenom jeden výprask, ale dva. Skupina z Kavkazu se s těžkými ztrátami (i proti Hitlerovu rozkazu) stáhla, ale té u Stalingradu už nebylo pomoci. Tím spíše, že jí zakázal probít se z obklíčení vlastními silami, dokud to ještě bylo možné. Kdybych tam nebyl raněn a neodvezlo mě letadlo generála Pauluse, byl bych teď mrtev nebo možná rubal uhlí někde na Sibiři.

To všechno však byl teprve začátek celé série nesmyslných, vlastně až stupidních rozhodnutí, která se na nás v letošním roce valila jako kalný a špinavý příboj z protržené hráze. Abychom Rusům oplatili ponižující obklíčení u Stalingradu, dostali jsme rozkaz obklíčit jejich nejsilněji opevněnou oblast u Kursku. Dopřáli jsme jim sto dní na ničím nerušenou přípravu, během nich stačili vybudovat důkladnou obranu do hloubky sto padesáti kilometrů a přisunout tisíce děl a tanků, dopřáli jsme více než milionu ruských vojáků, aby se zastříleli na každé stéblo trávy, než nám štáby milostivě dovolily vyrazit.

Přes všechny tyto handicapy a těžké ztráty nás snad už jen několik hodin dělilo od vítězství v rozhodující velké tankové bitvě u Prochorovky, když jsme dostali

rozkaz zastavit útok a stáhnout se zase zpátky, protože Vůdce odvelel naši nejúdernější sílu – tankový sbor SS – proti spojeneckému vylodění na Sicílii.

Ne že by Rusy, přes ohromnou přesilu v lidech a neustále narůstající převahu v technice, nebylo možné porazit. Také oni se dopouštěli mnoha fatálních chyb. Jenže v přeboru o Pohár stupidity neměl náš Vůdce rovnocenného soupeře, ať se snažili, jak chtěli.

Kdejakou krtčí díru v Rusku nařídil bránit do poslednímu muže a zakázal třeba jen pomyšlení na ústup, a než armádě povolil stažení za Dněpr, který by se pro Rusy mohl stát nepřekonatelným vodním příkopem, bylo už zase pozdě. Ivani se přepravili prakticky společně s námi – nestačili jsme si vykopat ani na dlaň hluboké zákopu. Teď se řítí na Kyjev a nemohlo být nejmenších pochyb o tom, že ho velmi rychle dobudou. Bylo 4. listopadu 1943, do největšího ruského svátku zbývaly už jen tři dny. Výročí té své prokleté revoluce oslaví – bez ohledu na ztráty – v ruinách milionového města, největšího, jaké na nás dosud dobyli.

Kam se vrhnou potom? Jestliže budou chytří, vyrazí proti rumunským naftovým polím u Ploješti a znehybní tak naše tanky a letadla. Zatouží-li po prestižnějším cíli, zamíří rovnou na Kænigsberg. Jenže o čem to tady vlastně přemýšlím? Teď už mají dost sil, aby zvládli obojí. A ještě mnohem víc. Poženou nás svinským krokem z celého Ruska, a to dá rozum, že se na svých starých, ani nových hranicích, které jsme jim darovali po svém vítězství roku 1939 na úkor Polska, nebudou chtít zastavit.

Nejsou přece na hlavu padlí; uvědomují si, že nás musí úplně zničit, jinak bychom nabrali druhý dech a po čase přišli znovu. A i když se dopouštějí spousty vyslovených pitomostí, Vůdcovým vedoucím postavením v Poháru stupidity přece nemůžou otrást. To by nedokázal ani ten jejich slavný kníratý maršál Buďonnyj, jenž nám svým idiotským vedením ruských vojsk na počátku války nahnal do zajetí tři čtvrti milionu chlapů,

navlečených do uniforem (rozum se vzpírá uvažovat o nich jako o vojácích). Pochodovali na západ pěkně zvesela, šťastní, že přežili, že unikli z dohledu nemilosrdných komisařů, a zatímco se statisíce dalších budou krčit pod nepřátelskou palbou, oni budou orat německá pole a pokukovat po německých ženách.

Teď už jsme ovšem byli o dva roky starší a karta se dokonale obrátila. Teď dělali více chyb naši generálové (*dostávali rozkazy*, aby je dělali) a do zajetí jsme putovali my. Před ruským nápirem na Kyjev jsem měl k dispozici velitelský transportér se silnou radiostanicí, občas jsem si nasadil sluchátka a poslouchal rozhlasové zpravodajství BBC ve francouzštině. Vyprávělo se tam o našem barbarství (něco z toho byla možná propaganda, ale mnohé musela být pravda), že jsme miliony těch ruských zajatců povraždili nebo nechali pojit hladem a nemocemi.

O osudu našich zajatců v Rusku se tam neříkalo nic, z toho se dalo odvodit, že procházejí stejnou, nebo možná ještě horší kalvárií. Kdyby tomu bylo jinak, rozhlasoví komentátoři by si jistě nenechali ujít příležitost ke srovnávání. A Rusové by do svých táborů na Sibiři povolili přístup švýcarským inspektorům Červeného kříže, jako jsme ho – přes všechnu svou údajnou bestialitu – povolovali my.

Tohle všechno mi ovšem mohlo být v této chvíli dokonale jedno. Ať už Rusové nechávali nějaké naše zajatce naživu nebo ne, mě by se taková milost jistě netýkala. Byl jsem frontový velitel, nadporučík, velící postupně četě, rotě i praporu, a o tom, jak jsem si v Rusku vedl, svědčila moje vyznamenání – Železný kříž druhé i první třídy, zlatý odznak za zranění, spona za boj v první linii a několik dalších metálů, nemluvě o čestném štítku na rukávu, prozrazujícím, že jsem se bil v obklíčení u Cholmu za první strašné ruské zimy.

Kdyby mě Ivani dostali ještě před rokem, možná by si mě uchovali, ukazovali by mě v časopisech a filmových žurnálech. Po Stalingradu už mají na takové věci

německého polního maršála a dva nebo tři tucty našich generálů; koho by proto zajímal nějaký nadporučík? Po krátkém výsledku by mě zastřelili někde na dvorku a hodili do nějaké rokle na smetí; možná by se ani neobtěžovali nějakým zahrabáváním. Tak daleko jsme to dopracovali!

* * *

Ještě stále je 4. listopadu 1943 a ruské tanky a pěchota se nezadržitelně derou ke Kyjevu. Kdybych měl dalekohled, mohl bych spatřit bání kostelů Kyjevsko-pečorské lávry. Okraje města zahaluje hustý černý mrak výbuchů a kouře, jen vyvýšená místa, na nichž většinou stojí chrámy, obvykle vystupují z obrazů zkázy jako prst, hrozící směrem k nebesům. „*Bože, proč jsi nás opustil?*“

Je to svým způsobem směšné, ale v poslední době to vypadá, jako by se všemohoucí Bůh přidal na stranu komisařů. Jak hrozné věci jsme to museli provést, že přeběhl na stranu svých nejhorších nepřátel?

Krčím se v jámě po granátu, hlína je mastná a černá a ostře páchne po výbušnině. Od středu kráteru nahoru a do okolí vystupují bílé paprsky připomínající námrazu, stopy po explozivním hoření. V písčité Kalmycké stepi před Stalingradem vytvářely výbuchy granátů skleněnou tříšť, která se při západu slunce něžně leskla jako dívčí tvář porostlá téměř neviditelnými, mikroskopickými broskvovými chloupky. Takových jam je v dohledu kolem mne jistě aspoň tisíc, Rusové před útokem rozorali naše pozice dělostřelbou a gardovými minomety, Stalinovými varhanami.

Když tímto místem přecházela fronta, skočil jsem do jednoho z těchto kráterů a narazil tam na svého těžce raněného přítele, svého nejbližšího bratra ve zbrani, nadporučíka Pepiho Wencka. Oběma nám bylo pětadvacet let a výborně jsme si rozuměli, třebaže mě občas trochu dráždil svým lehkomyšlným přístupem k váž-

ným povinností. Rakušané však byli odjakživa trochu bohémštější než Němci, a Vídeňáci se v ledasčem podobali Pařížanům, což byl právě Pepiho případ. Nikdy jsem se na něj nedokázal dlouho zlobit a vždycky mě dovedl rozesmát, ať už se situace na frontě vyvíjela jak chtěla.

Ivani se prodrali naším postavením jako by bylo z krepového papíru a můj drahý přítel mi podle všeho zachránil život. Když už ruská rojnice přecházela naši jámu po granátu a nemohl jsem nahmatat samopal, Pepi mě s vypětím posledních sil nacpal do hlíny a svalil se na mě potěšil Ivany pohledem na svůj prostřílený hrudník zalitý krví, takže nás se smíchem minuli a pokračovali dál k hořícímu městu.

Neměl jsem jinou možnost než přežít v jámě do tmy a potom se pokusit proplížit k našim liniím – pokud ještě někde nějaké zbyly. Ležet v kráteru s padlým kamarádem není právě nejpříjemnější vyhlídka, jestliže před sebou máte několikahodinové čekání. Snažil jsem se zaměstnat jak jen to šlo, vyčistil jsem samopal a obě naše pistole a doplnil náboje, odlomil jsem Pepimu z krku spodní díl registrační známky a vybral mu z kapes vojenskou knížku, fotografie a dopisy, pečlivě zabalené v kusu impregnovaného plátna, posbíral jsem několik jeho osobních věcí, abych je, jestliže sám přežiju, mohl poslat jeho rodině do Vídně.

To nejdůležitější, pokusit se kamarádovo tělo pohřbít, jsem odkládal, jak dlouho to jen šlo. Znovu jsem mu prohledal kapsy, jestli jsem něco nepřehlédl, zatlačil jsem mu oči, zkřížil ruce na prsou a dlouho se nad ním pokoušel modlit (jenže jsem se nedokázal soustředit, slova se mi pletla a některá se mi vůbec nevybavovala).

Nakonec jsem uložil chladnoucí tělo na dno kráteru, sundal přilbu a začal je zahrnovat kyprou hlínou. Vybavila se mi dávná vzpomínka na jedny šťastné prázdniny s oddílem kamarádů z Hitlerjugend na Rujaně – tehdy jsme také jeden druhého zahrnovali zrnitým bílým pís-

kem, až z člověka zbyla jen hlava, trčící z písku jako zapomenutý míč. To mi celou věc poněkud usnadnilo, když však došlo na Wenckův promodralý obličej, jehož obvyklý ironický výraz jako by se po smrti ještě trochu znásobil – nos trčel ostřeji a ústa se zkřivila posledním poznáním – roztřáslly se mi ruce a rozdrkotaly zuby. Trochu pozdě jsem zalitoval, že jsem ho nesvlékl a nezakryl mu hlavu kabátem nebo blůzou. Na to, abych použil svoje vlastní oblečení, jsem už byl přece jen dost starý mazák, po zkušenostech pod Moskvou a u Stalingu gradu jsem věděl, že by to automaticky znamenalo rozsudek smrti také nade mnou, což by si padlý přítel jistě nepřál, navíc by to ničemu neposloužilo.

Opatrně jsem vyhlédl z jámy v naději, že objevím nějaké velké lopuchové listy, které tu rostly, abych ho zakryl. Proud lidí a těžké techniky směrem ke Kyjevu nijak neslábl. Nemohl jsem ani pomyslet na to, že se mi odtud podaří ještě před setměním uniknout. A možná ani potom – Rusové si uvědomovali nemohoucnost naší luftwaffe a klidně v noci jezdili s naplno rozsvícenými světly. Měl jsem ale štěstí: malý kousek od okraje jámy jsem uviděl potrháný, špinavý stanový dílec, který tu někdo z našich při útěku odhodil i s chlebníkem a plynovou maskou.

Rusové byli ještě stále nebezpečně blízko, nemohl jsem příliš riskovat, ale samopal, který jsem vytrhl z rukou padlého granátníka, měl naštěstí sklopnou ramenní opěrku. Po milimetrech jsem ji vystrkoval ven a podařilo se mi přitáhnout k sobě stanový dílec i chlebník.

„Promiň, kamaráde, ale živí mají přednost,“ řekl jsem, když jsem rozepínal přezky, abych se podíval, jestli uvnitř nenajdu něco k jídlu. Byla tam půlka vojenského sucharu a nedojedená konzerva s játrovou paštikou. Suchar v zubech skřípal jako turecký med, měl však příjemnou žitnou chuť, a paštika byla hotovou mánou z nebes. Víím, co je to dobré jídlo; maminka sice nevařila nijak špatně, ale správnou představu o něm

jsem získal teprve po našem slavném dobytí Paříže. Před játrovou paštikou s krupičkami nažloutlého loje, kterou jsem dojídal po dalším slavném výprasku, jejíž wehrmacht utržil v listopadu 1943 u Kyjeva, se však i nejvybranější lahůdky těch nejslavnějších kuchyní světa musely schovat.

Když už jsem nemohl nic nabrat nožem, pečlivě jsem plechovku vytřel prstem a olízal jej. Můj blahobytný bavorský strýc Johann, dědic rodového statku poblíž Mnichova, se cpal tlustým vepřovým, andělsky bílým ovarem a třesoucí se huspeninou, a smál se: „Člověk nikdy neví, po čem ztloustne!“ Teď už taky chroupá komisárek u pobřežní baterie ve Francii; naštěstí pro něj narukoval do Normandie, kde se do konce války nepohne ani myš, protože Angličané to mají na kontinent čtyřikrát blíže přes Calais. Samozřejmě předpokládám, že se budou při svém strategickém plánování řídit železnou válečnou logikou, kterou Rusové podle všeho vůbec neznají, a proto nám jejich bezradné improvizace tak často přinášejí silné bolení hlavy.

My tady na východě jsme se po dvou mrazivých a hladových zimách, kdy naše zásobování zcela selhalo, naučili říkat něco jiného: „Člověk nikdy neví, co mu pomůže přežít!“ Tady v Rusku jsme chtěli přežít všichni, třebaže snad už jen jeden z tisíce ještě věřil, že bychom v této válce dokázali zvítězit. Teď už se stalo mnohem důležitější, abychom ji alespoň *neprohráli*, protože v takovém případě by se fanatický a nelidský nepřítel prodral do Německa. Všichni jsme si uvědomovali, co by to pro naši ubohou vlast znamenalo. Hitlerův konec – inu, proč ne? Většina z nás si to ve skrytu duše už delší dobu přála. Ale zničení vlasti divokými stepními hordami, to bylo přece jen něco jiného. To jsme ani za cenu sebeobětování nesměli připustit. Všichni jsme chápali, co by to znamenalo. Ne pouze pro nás, ale pro celou Evropu. Pro celý svět.

Doufali jsme, že si to Angličané a Američané uvědomují rovněž.

Doufali jsme v zázrak. Potají jsme se však obávali, že už jsme si svůj příděl válečného štěstí dávno vyčerpali.

* * *

Nesmírně opatrně jsem vytřepal stanový dílec, abych ho zbavil nalepené hlíny a kousků suché trávy. Všiml jsem si, že na něm k nepravdělným obrazcům maskovacích barev přibýly navíc i stříkance čerstvé krve. Na kolenou jsem se obrátil k mrtvému a v tom okamžiku jsem strnul nevýslovným odporem. V Pepiho nosní dírcce právě mizel lesklý černý zadeček nějakého odporného brouka. Možná hrobaříka; to by se k této situaci dokonale hodilo. Zvedl se mi žaludek, v ústech jsem pocítil žlučovitě hořkou pachut', rychle jsem ještě stačil odvrátit hlavu a už jsem zvracel.

Když se mé vnitřnosti konečně trochu uklidnily, přemohl jsem se, zakryl Pepiho tvář čistým režným plátnem, do nějž byly suchar a konzerva s paštikou našťestí zabaleny, a zahrnul mu hlavu hlínou – budiž mu ruská země lehká! Věděl jsem, že tu s ním nedokážu zůstat, zasunul jsem parabelu do pouzdra, nastrkal všechny zásobníky a Pepiho mauserovku do kapes a přetáhl přes sebe stanovou strakatinu. Roztřesenými prsty jsem si na hlavě vytvořil maskovací kapuci, omotal popruh samopalů kolem dlaně a překulil se přes okraj jámy. Další byla asi tři metry ode mě; tam jsem si chtěl pořádně promyslet, co podniknu dál.